

عنوان اثر: پیدایش جامعه‌شناسی

مؤلف / مترجم: غلامرضا جمشیدیها

ناشر / سال نشر: دانشگاه تهران / ۱۳۸۳

معرفی، نقد و بررسی

این اثر حاصل تجربه چندین ساله نویسنده در تدریس، مطالعه و تحقیق در درس نظریه‌های جامعه‌شناسی است. دکتر جمشیدیها، برای اینکه تفکر اجتماعی را با رویکردی نو بررسی نماید، سعی کرده است آن را در یک پیوستار مشاهده کند تا موضوعی مشترک میان همه متفکران بزرگ به‌دست آید و سپس پاسخ هر یک با تکیه بر واژگان اصلی‌ای که در هر دوره به کار می‌رفته است، تجزیه و تحلیل شود.

کتاب در هفت فصل تنظیم شده است. در فصل اول کتاب، طی بحثی نظری، سه دیدگاه در حد فاصل تفکر اجتماعی و تفکر جامعه‌شناختی مطرح و در انتها، دیدگاه چهارمی که از آن نویسنده می‌باشد، آورده شده است. فصول (دوم تا چهارم و فصل هفتم) به چهار نقطه عطفی اختصاص می‌یابد که در سیر تفکر اجتماعی و جامعه‌شناختی بازشناخته شده است. این چهار نقطه عطف عبارت‌اند از: عصر کلاسیک (فصل دوم)؛ عصر مسیحیت (فصل سوم)؛ عصر اسلام (فصل چهارم) و عصر مدرن (فصل هفتم). فصل پنجم به رنسانس اختصاص یافته است تا چگونگی تحول اجتماعی و تفکر در قالب فلسفه اجتماعی آرمان‌گرا و واقع‌گرا نشان داده شود و از آنجایی که قرن نوزدهم در تحولات اروپا اهمیت داشته است، به عنوان فصلی مجزا (فصل ششم) بررسی شده است.

سایر آثار مشابه:

تاریخ مختصر تحولات جامعه‌شناسی گاستون بوتول / ترجمه اوکیلی

تاریخچه جامعه‌شناسی
نظریه‌های جامعه‌شناسی (۱)

رحمت‌الله صدیق سروسنانی و همکاران
غلامعباس توسلی

بررسی شکلی

نثر کتاب ویژگی پختگی متون دانشگاهی و آکادمیک را ندارد. شیوه نگارش کتاب در بسیاری از بخش‌ها، صورت نوشتاری درس‌های تقریر شده یا جزوه درسی مرتب شده را دارد. هر چند، در ظاهر برای خواننده مبتدی، یا در نگاه اول، روان و رسا می‌نماید، اما روانی و سادگی نوشته، با قصد ساده‌نویسی برای یک متن تخصصی و پیچیده نبوده است بلکه به نظر می‌رسد، این امر خودبخود و به‌خاطر قدری شتابزدگی یا سرعت در کار پدید آمده است.

نمونه‌ای از عبارتهای مبهم:

- صفحه ۱۰، پاراگراف دوم، سطر هفتم به بعد: «به طور خلاصه اگر چه مندراس آشکارا اظهار نمی‌کند که بر اساس کدام مدل فکری به این نوع تقسیم‌بندی رسیده است، ولی سخنان او نشان می‌دهد که در این سنت تحلیلی قرار می‌گیرد»

- صفحه ۱۲، پاراگراف اول، سطر پنجم تا هفتم: «به این معنا می‌توان گفت جامعه‌شناسی در هر گروه مردمی که زندگی مشترک دارند نهادی و ممکن است. البته و به طور قطع آنچه‌ان که ما فهم می‌کنیم وجود نداشته باشد بلکه در خفا موجود است و آن را می‌توان جامعه‌شناسی نهادی نامید»

- صفحه ۹۰، پاراگراف آخر، سطر چهارم تا هفتم: «پوپر در این مورد می‌گوید به عقیده من فلسفه افلاطون و هراکلیتوس هر دو از تجربیات سیاسی آنها، به ویژه از تجربیان آنها درباره جنگ طبقاتی و احساس خفتی که نسبت به تلاش جامعه داشته‌اند منبعث گردیده است»

در کتاب، مواردی از غلط حروف نگاری و نقص در زمینه رعایت قواعد ویرایشی و نگارشی دیده می‌شود. مانند به‌کار بردن علامت «.» یا «،» در جای نامناسب؛ استفاده همزمان از علامت «،» و حرف عطف «و»؛ استفاده از برخی کلمات در جای نامناسب؛ ناتمام ماندن برخی مطالب و عبارات.

پیدایش جامعه‌شناسی ۲۷

مثال: غلط حروف نگاری

- صفحه ۹۱، سطر دهم، اندیشط = اندیشه
 - صفحه ۹۱، پاراگراف آخر، سطر سیزدهم، جیشان = جبین‌شان
 - صفحه ۹۷، پاراگراف آخر، سطر اول، نگان = نگاه و...
- عبارات یا مطالب ناقص
- مطالب بخش آرمانشهر توماس مور در نهایت ناقص مانده است. (نگاه کنید به صفحه ۹۷)
 - صفحه ۹۳، پاراگراف آخر، سطر دوم: «در این سفر با عده‌ای از ادب دوستان این سرزمین از جمله پترژیل که بنا به گفته مور مردی است با عاطفه و فروتن که فاضلانه برخورد می‌کند و نسبت به دیدار او اظهار خوشوقتی می‌نماید».
- صفحه‌آرایی و حروف‌نگاری خوب است. تناسب بین فونت‌های استفاده شده در تیترها، متن و زیرنویس رعایت شده است. حاشیه‌ها متناسب می‌باشد. در سرصفحه نام کتاب و شماره صفحه و عنوان فصل درج شده است. صحافی کتاب مطلوب است. در طراحی جلد، تصویر دو جامعه‌شناس (کنت و ابن‌خلدون) به کار رفته است که با محتوای کتاب همخوانی دارد.
- حجم فعلی کتاب به خودی خود (صرف‌نظر از نقایص محتوایی) برای آن نقطه ضعفی به حساب نمی‌آید. اگر تعداد صفحات کتاب از ۱۷۲ به ۲۰۰ صفحه می‌رسید، حجم اثر بیشتر متناسب با ۲ واحد درس «نظریه‌های جامعه‌شناسی»

نکات محتوایی

نویسنده محترم، نسبت به حدود معنا و نحوه کاربرد اصطلاحات تخصصی، به ویژه در محدوده مباحث این کتاب، تسلط کافی داشته‌اند و توانسته‌اند مفاهیم موجود در آراء هر یک از اندیشمندان اجتماعی و جامعه‌شناسان را به خوبی به کار برند.

نمونه‌ای از مفاهیم و اصطلاحات تخصصی:

- صفحه ۱۶، طرح الهی = Divine Plan
- صفحه ۱۹، نظریه انسان‌های ناهمانند و ناهمسان = Different People Theory

- صفحه ۲۰، نظریه انسان‌های همانند و همسان = The uniformity of Man Theory
- صفحه ۴۲، کتاب شهر خدا = The City of God
- صفحه ۹۰، آرمانگرا = Utopianism

به جز در مواردی اندک، از معادل‌های متداول و قابل قبولی استفاده شده است. در کتاب برای تفهیم بهتر موضوع از ابزارهایی مانند: مقدمه کلی، مقدمه فصول، نتیجه‌گیری و جدول استفاده شده است.

این اثر به عنوان منبع مهم و قابل فهمی برای دانشجویان دوره کارشناسی در درس «تاریخ تفکر اجتماعی» (در وهله نخست) و «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۱)» (در مرتبه دوم) همراه کتاب‌های اصلی قابل استفاده و تدریس است. همچنین در کارشناسی ارشد درس «اندیشه‌های اجتماعی متفکران اسلامی» و «نظریه‌های جامعه‌شناسی (۱)»، را می‌توان به آن ارجاع داد. اما در هیچ‌کدام از دروس نمی‌توان از آن به عنوان تنها منبع یا اصلی‌ترین کتاب استفاده کرد.

عنوان Bibliography که نویسنده برای فهرست منابع لاتین انتخاب کرده و تیتیر نمایه در فهرست کتاب ذکر نشده است. اما سایر مطالب کتاب با فهرست اجمالی آن مطابقت دارد. همچنین عنوان کتاب با قدری مسامحه در حد متوسط، با محتوای کتاب سنخیت دارد، نویسنده می‌توانست عنوان بهتری را برای آنچه در نظر داشته است، انتخاب کند؛ زیرا، نام کتاب «نظریه‌ها» به صورت جمع به-کار برده شده که طبعاً این تعبیر جمع، معنای بسیار گسترده‌ای را افاده می‌کند و به نظر می‌رسد باید ظهور همه نظریه‌های جامعه‌شناختی را مورد بحث قرار داد (یعنی کاری که عملاً در کتاب انجام نشده است).

مطالب اثر، فهرست هیچ‌کدام از سرفصل‌های تاریخ تفکر اجتماعی و نظریه‌های جامعه‌شناسی (۱) را بیش از ۵۰٪ پوشش نمی‌دهد. روزآمدی داده‌ها و اطلاعات اثر در حد مناسب است.

طبقه‌بندی، تحلیل و جمع‌بندی آراء برخی صاحب‌نظران درباره اندیشه اجتماعی و جامعه‌شناسی جدید و نیز ارائه نظریه‌ای برای چرایی شکل‌گیری نظریه جامعه‌شناختی در مقاطعی خاص به‌دست دو صاحب‌نظر بزرگ، ابن‌خلدون و کنت

پیدایش جامعه‌شناسی ۲۹

و نرسیدن دیگران به این حد از نظریه‌پردازی، از نوآوری‌های کتاب محسوب می‌شود.

نظم منطقی و انسجام مطالب در هر فصل و کل اثر خوب است. در حد قابل قبول و متناسب با حجم و محتوای کتاب از منابع مناسب و مرتبط استفاده شده است و در همه موارد، بر حسب نوع استفاده، ارجاعات مستقیم و غیرمستقیم ذکر شده است.

جهت‌گیری نویسنده، محققانه و متعهدانه (نسبت به بیان سهم میراث فکری اندیشمندان اجتماعی پیش از دوره مدرن و به‌خصوص اندیشمندان مسلمان) بوده است.

رویکرد اثر نسبت به فرهنگ و ارزش‌های اسلامی مثبت و همدلانه است. بی‌آنکه از تحلیل علمی و بی‌طرفانه دوری جسته باشد. با مسایل مربوط به نظام جمهوری اسلامی ایران ارتباط مستقیمی ندارد اما به طور غیرمستقیم همسویی و توافق نظر دیده می‌شود.

کتاب فاقد موارد مخرب بوده و بیشتر به دلیل نوع تحلیل واقع‌بینانه، منصفانه و عینی خود از جریان پیوسته تفکر اجتماعی در تاریخ و تناسب آن با وضعیت هر یک از جوامع و تمدن‌های بشری مورد بحث و ذکر اهمیت زمینه‌های روشنگری، آزاداندیشی، خودآگاهی و خودباوری محققان برای درک پدیده تحول و تغییر تمدنی - تاریخی و آینده نظم اجتماعی، می‌تواند سازنده و مفید واقع شود.

پیشنهادها

تدریس این کتاب به عنوان منبع فرعی و مکمل یا استفاده از آن در قالب کنفرانس و تحقیقات دانشجویی، به‌خصوص در درس «تاریخ تفکر اجتماعی» توصیه می‌شود. برای استفاده بیشتر اساتید و دانشجویان از این اثر، بهتر است در چاپ مجدد، موارد زیر رعایت شود:

ویراستاری ادبی و تخصصی؛ تصحیح برخی معادل‌گذاری‌ها؛ اضافه کردن واژه‌نامه به کتاب؛ تکمیل برخی از مطالب، به ویژه فصل پنجم.

پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز
پښتونستان ښار علمي او مطالعاتي مرکز